

Halász Péter

„LEGYEN ÖN IS KERESZTAPA,
KERESZTANYA!”¹

A kit szeret az Úristen, annak minden a javára válik, még az is, amire talán nem is gondolt előre. Így a 2004. december 5-i magyarországi „népszavazás” eltorzításának gyalázata nemcsak ellenségeinkre hullott vissza, de jótékonyan hatott nemzetünk szunnyadó önvédelmi képességére is. A társadalom lelkiismeretesebb részének megnyilvánulni képtelen felháborodása olyan energiákat értelt tettek-ké, amelyekre ilyen ösztönzés nélkül talán még évekig várhattunk volna. Ez a „Mohács” is kellett, talán ez is cselekvésre sarkallta azokat a zömmel családos, tehát szülői státusban lévő honfitársainkat, akikhez különböző csatornákon át eljutott a „legárvább magyar népcsoport”, a moldvai magyarok kilátástalan helyzetének híre, és az állami és a társadalmi jószándék összefogott, hogy – megkésve bár, talán törve is – megkísérelje a lehetetlent. Lehetetlent mondtam? Igen, hiszen már Kodolányi János megmondta 1943-ban, a szárszói találkozón elhangzott beszédében, hogy ha őszintén végigtekintünk a magyarság sorsán és helyzetén, rá kell jönnünk, hogy rajtunk már csak a csoda segíthet. Miként Petőfi érezte: *„Isten csodája, hogy még áll hazánk!”* De – tette hozzá a kiváló történeti regények írója – aki nem hisz a csodákban, annak nincs közöttünk a helye!

A Kárpát-medencében élő magyarság több mint ezeréves történelme során válogathatott a balsorsok különböző fajtái között. Sokféle irányból törtek ránk különféle külső ellenségek, szorongattak belső viszályok, járványok, természeti csapások; belháborúk örölték ellenállóképességünket, szinte valamennyi tájegységünknek, népcsoportunknak kijutott a Himnusz-beli balsorsból rájuk eső rész. De talán azokra sújtott – ha nem is a legkegyetlenebbül, hiszen mindenkinek a maga sebe sajog leginkább –, akik nem három emberöltő óta, vagyis száz esztendeje,

---

1 *A Szeret vízén innen és túl. Keresztszülők a moldvai magyarokért 2004–2024.* Összeállította: Albertné Révay Rita, szerkesztette: Pákozdi Judit. Budapest, 2024, Babér Kiadó.

hanem több mint két-, vagy akár hét-nyolc évszázada túlcsoordultak a Kárpát-medencét ölelő hegláncok szorosain és hágóin. Mert hiába élnek ott a Szeret, a Tatros, a Tázló, a Beszterce, a Moldova meg a többi, Kárpátokból lefutó folyó mentén több száz, vagy akár több mint félezer esztendeje, a moldvai magyarok közösségei jórészt szervezetlenek, identitásuk kialakulatlan, túlélési taktikájuknak inkább csak az egyéni formái alakultak ki. Öröklött műveltségüket elsősorban szájhagyományukban éltetik, én-tudatukat erősítő szokásaikat apáról fiúra, anyáról leányára átadva őrzik. A 19. század utolsó harmadában létrejött Romániában a hivatalosságok a kötelezően bevezetett állami oktatást az erőszakos beolvasztás egyik eszközévé tették. A moldvai magyar falvak egy részének csak 1948 és 1958 között volt lehetősége az anyanyelvi oktatás valamilyen formájának megvalósítására, de az elsősorban a kommunista politikai rendszer iránti érzékenyítést szolgálta. A kelet-európai szovjet gyarmatbirodalom 1989–90. évi összeomlását követő politikai zűrzavarban a volt szocialista országokban történelmi hagyományaik mértékében és formájában kibontakozott ugyan a nemzeti önállósodás igénye, de középkori gyökerű hagyományaik szerint élő, értelmiséghiányos, történelmi és földrajzi szempontból széttagolt moldvai magyar települések népe nem volt felkészülve az önálló közösségi életre, hiszen Moldvába kerülésük óta létüket elsősorban az alkalmazkodás, a minél kevésbé feltűnésre törekvés, olykor csigaházba húzódás taktikája jellemezte. Római katolikus vallásukhoz ragaszkodtak leginkább, ezért sokan az anyanyelvük nyilvános használatáról is lemondtak. Nem szabad csodálkoznunk tehát, hogy az 1989–90-es felemás politikai fordulatot a moldvai magyarok többsége nem az anyanyelv szabad használatának megnyílt lehetőségeként fogadta, inkább megélhetési lehetőségeinek beszűkülését látta benne, hiszen akkor vált nyilvánvalóvá az ország gazdasági helyzetének csödközeli állapota, amit Románia lakosságának jelentős hányada a megnyílt határok által kínált lehetőségek megragadásával igyekezett túlélni. Érthető, ha ilyen körülmények között a már nemzedékek óta elbizonytalanodott identitású moldvai magyarok legfőbb gondját nem gyermekeik anyanyelvi oktatásában megcsillanó remény és lehetőség, hanem a mindennapi megélhetés, netán a meggazdagodás lehetősége jelentette. De azért, ha nem is tömegesen, érzékelhetően megnyilvánult a csángó gyermekek

anyanyelvű oktatása iránti igény, amelyre azonban az akkori időkben csak kétféle, meglehetősen bizonytalan lehetőség kínálkozott. Az egyik az erdélyi Sepsiszentgyörgyön alakulóban lévő Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (MCSMSZ) számos jószándékú segítővel támogatott igyekezete volt, amelynek célja az anyanyelvű oktatásra vágyakozó moldvai magyar gyermekek erdélyi, elsősorban székelyföldi magyar iskolákban való elhelyezése volt; a másik pedig, hogy néhány moldvai magyar településen akadt olyan elszánt és áldozatkész ember, akiknek az 1940–50-es esztendőekben lehetőségük volt a pár esztendő anyanyelvű oktatásban való részvételre, és azok közül néhányan félszáz esztendő múltán vállalkoztak arra, hogy pajtájukban, udvarukon írni-olvasni tanítsák a magyarul csak beszélő, vagy már arra sem képes csángó gyermekeket. Addigra ugyanis az anyanyelvű oktatás tartós hiánya miatt a torz körülmények között a moldvai csángómagyar családoknál kialakult az a gyakorlat, hogy a szülők már csecsemőkortól nem tanítják meg gyermekeiket a családban használatos nyelvre, csak románul szólnak hozzájuk, hogy mire iskoláskorba kerülnek, megismerjék az ott kizárólagosan használt államnyelvet. Ezért az 1990-es években már nem lett volna elegendő, hogy – akár csak alternatív lehetőségként – bevezessék a tantárgyak magyar nyelvű oktatását, előbb szinte „idegen nyelvként” kellett visszatanítani a legtöbb csángó gyermeknek azt az „anyanyelvet”, amelytől szüleik néhány esztendeje kényszerűségből megfosztották őket.

Az állam által a csángómagyar gyermekek én-tudatában okozott károk enyhítésére számos egyéni, közösségi és (magyar) állami kezdeményezés indult. Erdélyi és magyarországi pedagógusok kerestek fel nyaranta néhány moldvai magyarok lakta települést, hogy a nyári táborozások valamilyen formájában segítsék a szüleik nyelvének megtanulására vállalkozó fiatalokat. Mások erdélyi, magyarországi nyaralásokra vitték őket, ahol együtt gyakorolhatták a beszélgetést, éneklést, imádkozást. Sok áldozatot kívánó, minden elismerést megérdemlő kezdeményezések voltak ezek, számos példamutató baráti kapcsolat született ezeken az alkalmi, oktatási célú összejöveteleken. Amikor pedig az Európai Unió érdeklődni kezdett a veszélyeztetett nemzeti kisebbségek iránt, és a finnugorok, a zsidók, az arománok és a dél-tiroli osztrákok után sor került a moldvai magyarok emberjogi helyzetének vizsgálatára is, az

EU bizottságot küldött a helyszínre, azzal a megbízással, hogy készítse jelentést és fogalmazzanak meg ajánlásokat a román állam számára a moldvai magyarok helyzetének „európai szintű” megoldására. Tytti Isohookana-Asunmaa finn diplomataasszony a portugál Joao Ary úrral, néhány erdélyi és magyarországi szakemberrel, s az akkor Svájcban élő Komlóssy József erdőmérnökkel, „a csángó kérdés önkéntes diplomatája” közreműködésével elkészített, azóta is sokat emlegetett *Ajánlására* hivatkozva, a bákói Moldvai Csángómagyarok Szövetsége kidolgozta azt az oktatási programot, amelynek célja a szülei részéről gyermekeikkel kényszerűségből, részben vagy kizárólag románul beszélő, magyarul legfeljebb a nagyszülőkkel, a szomszédokkal, netán azok gyermekeivel társalgó, tehát felmenőik anyanyelvét csak korlátozottan ismerő és használó gyermekeknek közösségeik nyelvét visszataniúsák. Ez természetesen többletmunkát, -időt, -tanszert és -oktatási segédeszközöket, végső soron többletköltséget jelentett, hiszen a hagyományos falusi rend szerint élő moldvai családban a 6-16 esztendőes gyermekeknek és leánykáknak megvan a maguk helye és dolga a családi munkamegosztásban. A többletköltség akár részbeni megtérítése tehát mindenképpen ösztönzően hathat a – csak feltételesen, „választhatóan” engedélyezett – magyar nyelvoktatás iránti érdeklődésre.

Úgy tudom, hogy a dévai ferences szerzetesrendet különböző okokból elárvult, elkallódó gyermekek istápolására újjáalapító Bőjte Csaba atya fejéből és szívéből pattant ki a jelképes keresztszülő-rendszer létrehozásának ötlete, de úgy érzem, nem is egy szívből, talán nem is egyetlen koponyából származhatott, hanem valaki felvetette, másvalaki lecsapott rá, aztán többek lelkesedése, segíteni akarása formálta olyanná, hogy egyre működőképesebb lett.

A moldvai katolikus családoknál régóta számottevő hagyománya van a komaság intézményének. Ez a néprajztudomány által műrokonságnak nevezett társadalmi jelenség jelentős átmenet a család és a közösség között, fontos szabályozó szerepet kap a gyermek közösségbe való tagolódása, illeszkedése során, a felnőtté válás folyamatának alkalmával. Súlyát és jelenőségét mutatja, hogy náluk még ma is őrzik a keresztszülőség intézményéhez kötődő történelmi szokásjogot, miszerint nem a szűkebb családtagok közül kerülnek ki a keresztkomák, nem

a szülők keresnek maguknak komát, gyermeküknek pedig keresztszülőt, hanem a különböző alapozottságú baráti, munkatársi, szomszédsági barátságok alapján a hagyományos rend szerinti lehetséges keresztszülők kéri el a szülőktől, elsősorban az áldott állapotban lévő asszonytól a születendő gyermek keresztelésének tisztességét. Ezt valószínűleg erősebb és tartósabb kapcsolatot ígérőnek tartották, mint a vérrokon-ságra alapozott komaságot, hiszen így legalább két, esetleg három nemzedéken átívelő, kölcsönös támogatás lehetőségére számíthattak. Erre pedig az eltérő időben és gyakran különböző helyekről összeverődő, s a környező lakosság többségétől esetenként csak vallásukban és szokásaikban különböző, a menekültek, a bujdosók sorsát élő bezse-náriaknak² nagy szükségük volt.

A KEMCSE első húsz esztendejének történetét bemutató ünnepi kötet érdemi része négy, különböző terjedelmű fejezetre oszlik. Nem lehetett könnyű dolga a szerkesztőnek, Pákozdi Juditnak, mert a több mint félszáz kisebb-nagyobb írás nemcsak tematikailag, de műfaját tekintve is ennél jóval többféle volt. A szerkesztő dolga, hogy valamilyen rendet teremtsen; hogy ez nem adódik magától, rávilágít a moldvai csángómagyarok helyzetének kuszaságára s a megoldásra váró feladatok sokaságára, amelyet még biztos intézményi és anyagi háttérrel rendelkező szervezetnek sem lenne könnyű megoldania. Magát a kötetet néhány hangulatteremtő vallomás vezeti be: a szervezet elnökéé a téma iránti elkötelezettségéről, egy klézsei diáklányé, aki iskolai dolgozatában fogalmazta meg anyanyelvéhez fűződő érzelmeit, illetve a szerkesztőé arról, hogy kiktől kért és főleg kiktől kapott közvetlenül, vagy mennyei áttétellel biztatást és támogatást küldetéses munkájához; továbbá két közülük való művésze, akiknek sorsa azt példázza, hogy a hozzájuk eljutó segítő szándékok többnyire megtermik a gyümölcseiket. (Itt jegyzem meg, hogy a kötet írásainak többségénél nem szerepel a szerző neve, amiből arra következtethetünk, hogy ezeket többek szövegéből gyúrta személytelenné a szerkesztői lelemény, míg a többi a szerzők személyes meglátását mutatja.)

A könyv első fejezete a keresztszülő-mozgalom előzményeire és megalakulásának eseményeire emlékezik, ahogy ígéri: dióhéjban. Be-

---

2 bájenar: bevándorló (rom.)

mutatja, hogyan, kik által gyűltek össze azok a gondolatok, amelyek távoli idők üzeneteit és az egykori lét felismeréseit igyekeztek összegyűjteni és elszántsággá alakítani, az álmokat pedig megvalósítható formákba önteni. Talán jelképes próbatételnek tekinthető, hogy az iskolaalapítás lelkes indulását nehéz események keretezték: kiderült, hogy „az iskolaközpont tervezett telkén gázvezeték halad át, s a hatóságok erre hivatkozva megtagadták az építési engedély kiadását.” A 2006– 2008 közötti esztendőkből az akkor már jó 15 esztendeje működő Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület mellett – amely tudományosabb alapokon elsősorban a moldvai magyarok hagyományos értékeivel foglalkozott – három újabb szervezet jött létre a munka összehangolására, Budapest, Pomáz és a moldvai Bákó székhelyekkel: a KEMCSE a keresztszülők összefogására; a Petrás Mária és fia, Petrás Róbert által létrehozott A Moldvai Magyar Oktatásért Alapítvány (AMMOA) a keresztszülők által befizetett összegek Moldvába továbbítására; a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (MCSMSZ) a moldvai oktatási program helyszíni irányítására. A három szervezet önállóságát megőrizve működött, s a Lakatos Demeter nevét viselő és kultuszát ápoló egyesülettel „sikerült szoros együttműködést kialakítaniuk”. A KEMCSE húszesztendősi történetének kiemelkedő eseménye volt, amikor Áder János, Magyarország köztársasági elnöke, és felesége, Herczeg Anita asszony az MCSMSZ, az AMMOA és a KEMCSE tagjaival Lészpedre látogattak, hogy találkozzanak a moldvai magyar oktatási program tanáraival és diákjaival. Ez valóban jelentős és ritka esemény volt, ezért megérdemli, hogy pontosan kiszámoljuk: Áder János valójában nem az első magyar államfő volt, aki Moldvába látogatott, amint a meghívó szövegében szerepel. Mátyás királyunk ugyanis már 1467-ben, tehát 551 esztendővel korábban megfordult Moldvában – ha nem is éppen barátságos szándékkal, mert az engedetlenkedő Ștefan cel Mare moldvai fejedelmet, a moldvai magyarok Nagyestánját akarta rendreutasítani. De Moldvabányán az összegyűlt oláhok nem éppen lovagias módon az alvó magyarokra gyújtották a várost, a kibontakozó csetepatéban még a király is megsérült. Mátyás hamar megbocsátott Istvánnak, s pár év múlva már haddal támogatta segítséget kérő hűbéresét. Sőt, amikor Domokos Pál Péter, „a csángók vándorapostola” 1932-ben – magát vándor fazekasárusnak álcázva –

járt Moldvában, Lészpeden az a hír járta – amint a nemrég elhunyt Lukács László néprajzkutató mintegy 60 esztendő múltán feljegyezte –, hogy maga az áruhás magyar király járt náluk, hogy utánanézzon, miként viszik az életet ott élő magyarjai. Ez a monda azonban nem ingatja meg Áder János második helyét a magyar uralkodók moldvai látogatásainak sorában.

A kötet második fejezetének címét a szerkesztői előrelátás bölcsen többes számba tette, hiszen ez a rész elsősorban nem a KEMCSE történetével foglalkozik, hanem azokat a megalakulást követő évtizedekben bekövetkezett kisebb-nagyobb történeteket veszi számba, amelyekből megtudhatjuk, hogy a moldvai magyar gyermekektől eltiltott „anyanyelv” újratanításával járó feladatok milyen sok közvetlen és közvetett pluszmunkát és többletköltséget igényelnek. Ilyenek a keresztszülő-tanár találkozók és közös ünnepeik szervezése, a vallási munkacsoport hit- és hagyományőrző munkája, az „anyaországi” jótékonyági rendezvények szervezése, amelyeknek bevételeiből segíthetik a Moldvában tartott különböző akciókat. Az úgynevezett falugazdák hasznos tartalommal töltik meg a tanárok és a keresztszülők közti kapcsolatokat, számottevő mennyiségű, kézzel fogható adományt tudnak eljuttatni egy-egy településre a szociális munkacsoport tagjai, máshová elsősegélydobozokat, irodai eszközöket, fogorvosi eszközöket, tartósélelmiszer-adományokat küldenek. Nagy sikere van minden táborozásuknak, bárhol szervezik a Kárpát-medencében. Több ezer ajándécsomagot készítenek húsvétra, karácsonyra, ezeket olyan hazai vállalatok segítségével juttatják el rendeltetési helyükre, amelyek romániai településsel is rendelkeznek. Hogy ez esetenként mennyi körültekintést és szervezőmunkát igényel, csak az tudja, aki próbált már néhány könyv-, gyógyszer- vagy élelmiszersomagot mások baráti szívességéből eljuttatni valamely külhoni településre. De a megoldott feladatok mögül mindig újabb megoldandók tolnak előtérbe. Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen egyre többen jelentkeznek magyar nyelvű alapiskolába, ezek elvégzése után az anyanyelvű középiskolákba, hogy megmutassák önmaguknak és a világnak: azonos, vagy hasonló feltételek között semmivel sem maradnak el román nemzetiségű osztály- vagy iskolatársaik mögött. Öröm olvasni, hogy a csíkszeredai Csángó Bentlakásból milyen sok moldvai és gyimesi magyar településről származó diák tanul

tovább, másfelől szomorú látni a „belső-moldvai” magyar közösségekből érkezők számának folyamatos csökkenését, aminek okát tapasztalataim szerint a moldvai iskolákban a „választható” magyar nyelvű oktatásra vállalkozó tanárok tudnak érdemben elemezni, ha megkérdeznénk őket. Pedig lenne hely, mert anyaországi segítséggel nemrég alakítottak át Csíkszeredában egy épületet, amit kollégiumi célra használhat a mintegy hatvan moldvai középiskolás diák. Minderről naprakészen beszámolnak honlapjukon, valamint *Naputánjáró* címmel megjelenő, papíralapú kiadványukban.

Külön fejezet szól néhány olyan moldvai magyar témájú sajtótermékről, aminek előállításához köze van a szervezetnek. Egykori diákjuk, a közülük való Iancu Laura költő és néprajzkutató példát mutat abban, hogy nemcsak saját alkotásokkal, de mások írásainak szerkesztésével is szolgálja népe kultúrájának minél szélesebb körű megismertetését. A *Csángómagyar legendák* című kiadvány száz, a 20. században gyűjtött mondát, vagy hasonló műfajú, részben már közölt történetet tartalmaz, amelyeket többen gyűjtöttek össze és jelentettek meg Csurgai Horváth Dorottya vonzó szépségű rajzaival a Babér Kiadó gondozásában. Ugyanő szerkesztette és készítette sajtó alá szülőfaluja, a moldvai Magyarfalú két „paraszti önéletírójának” – az apa által elkezdett, s fia által folytatott – könyvét, ami nemcsak a szerzők kalandos, fordulatokban gazdag élettörténetét tárja az olvasók elé, de sorsukban az egyik legkeletibb moldvai magyar település népének sokszor keserves életéről, szokásairól, gondolkodásáról is hiteles képpel szolgál. Nagyon jól tudom, hogy milyen sziszifuszi munka az íráshoz nem szokott emberek kéziratának gondozása. Ilyenre csak az vállalkozhat, akiben olyan erősen él a szülőfalú iránti szolgáló készsége, mint Iancu Laurában. A harmadik bemutatott kiadványt a hozzá hasonlóan néprajztudományi doktorátussal rendelkező, ma is Pusztinában élő Nyisztor Tinka készítette, Pákozdi Judittal közösen, amely a moldvai magyar táplálkozási hagyományokkal foglalkozik, s „néprajzi szakácskönyvnek” is tekinthető. A *Csángó galuska* című, már négy kiadást megért kötet ugyancsak a Babér Kiadónál jelent meg. *Naputánjáró*³ a neve annak a moldvai magyarokról szóló ismeretekre épülő társasjátéknak, amelyet a Lakatos

---

3 A napraforgó neve a moldvai magyar tájnyelvben.

Demeter szabófalvi népköltő nevét viselő szervezettel közösen adtak ki a költő születésének centenáriumára, elsősorban a moldvai magyar gyermekek továbbtanulásának támogatása céljából.

A KEMCSE közössége 2006 óta szervezi Budapesten azokat a klub-délutánokat, amelyeken rendszeresen vendégül látnak olyan tudósokat, alkotó- és előadóművészeket, akik vagy a moldvai magyarok közül jöttek, vagy közülük érkeztek életük vagy munkájuk során, fizikai vagy szellemi tekintetben. Hatvannál számosabb munkatársuk emlékét idézik az őket bemutató képek, pedig korántsem teljes ez a képtár.

Az ismertetett kiadvány további részének írásai mintha különböző távolságokból és szögekből tekintenének a KEMCSE tagjainak munkájára, s ezt nemcsak a stílusfordulat kedvéért írom így, inkább azért, mert jóleső borzongással gondolok bele, hogy micsoda szándékok és elhatározások serkentenek és tartanak össze gyakran ezer kilométernél is nagyobb távolságban élő embereket közös áldozathozatalra és többletmunka vállalására? Ezen – nem először – tűnődve el kellett jutnom ahhoz a felismeréshez, hogy – minden ellenkező híresztelés, sőt számos szomorú tapasztalat ellenére – az emberek többsége alapvetően jó. Jó, segítőkész, még akkor is, ha egyébként a legtöbbjük gyarló. Tudják, hogy segíteniük kellene a rászorulókon, de nincs elképzelésük hogyan, miként és mivel. Ám ha valaki vagy valakik szóval, cselekedettel – tehát példaadással – rávezetik őket, megmutatják a jócselekvés módját, akkor már sokan ragadják, ragadhatják meg a felkínált lehetőséget. Erről szólnak a keresztszülők, a „falugazdának” nevezett vállalkozók vallomásai. Ahogy Jolanda Willemse, a KEMCSE elnöke érezte, amikor 33 évnyi, hazájától távoli világokban végzett szolgálata után holland férjével hazatért Magyarországra, s olyan elfoglaltságot keresett, „ami nemcsak fizikailag foglalkoztatja, de a lelkét is táplálja”. Ő is azt írja, hogy „elhatározni könnyű volt, ám a megvalósítás már annál nehezebb...” Volt, akiket az anyanyelvükön való tanulástól megfosztott gyermekek szomorú sorsa, másokat a tanításukra vállalkozó tanárok elszántsága s nehéz körülményeik elviseléséhez szükséges lelkierő hősiessége indított meg. És milyen szépen rímel Jolanda elnökasszony érzéseire Pákozdi Juditnak, a KEMCSE örökös tiszteletbeli elnökének Horatius-idézete: „Aki hozzáfogott, felét már el is végezte a munkának”.

Higgyünk benne, hogy lesznek folytatóik is!